

LIFO Culture

Βιβλίο

«Κόκκινη Ρόζα» της Κέιτ Έβανς

Η Κέιτ Έβανς εικονογραφεί τη ζωή της Ρόζας Λούξεμπουργκ, περιγράφοντας, με πρωτότυπο και παραστατικό τρόπο τον βίο και την πολιτεία μιας πραγματικής επαναστάτριας.

Σε μια εποχή που περιβαλλόμαστε από εικόνες, θα περίμενε κανείς οι πιο συνειδητοποιημένοι αναγνώστες να μην επιλέγουν εύκολα τα εικονογραφημένα μυητοιστορήματα, δηλαδή τα graphic novels, αλλά συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Ειδικά στην Ελλάδα, το είδος την τελευταία δεκαετία δείχνει να έχει πραγματοποιήσει τεράστια άλματα, αποκλύπτοντας μια σειρά από εξαιρετικούς δημιουργούς, συγγραφείς με ευφάνταστες ιδέες και καλλιτέχνες με μεράκι, φαντασία και γνώση. Αν στο εξωτερικό η μετάβαση από το κόμικ, που στόχο είχε την ανάδειξη των σούπερ ηρώων και των περιπετειών τους, στο graphic novel έγινε με τα άκρας πολιτικοποιημένα και σκοτεινά Maus, V for Vendetta, Palestine και Περούπολις, στην Ελλάδα η καταξίωσή τους στη συνείδηση των πιο απαιτητικών αναγνωστών σημειώθηκε σχεδόν από την πρώτη στιγμή της εμφάνισής τους κάπου στα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 2000, με τον πλέον ευφάνταστο τρόπο. Η αρχή έγινε με τον πολυσυζητημένο Logictox (Ίκαρος) του Απόστολου Δοξιάδη και του Χρίστου Παπαδημητρίου, το οποίο απέσπασε πολλά βραβεία, και ακολούθησαν οι εικονογραφημένοι Δραπέτες της Σκακιάρας (Καλέντη) του Ευγένιου

Τριβιζά, το πρώτο βιβλίο που χαρακτηρίστηκε ως graphic novel. Ήδη, όμως, το έδαφος ήταν ιδιαίτερα πρόσφορο λόγω των μεταφράσεων των πιο αναγνωρισμένων ξένων graphic novels από τις εκδόσεις ΚΨΜ, τις οποίες ακολούθησαν οι εξαιρετικές μεταφράσεις των κλασικών Ελλήνων συγγραφέων από το δίδυμο Θανάση Πέτρου - Δημήτρη Βανέλλη, από το Παραρτήμα και άλλες ιστορίες του Δημοσθένη Βουτουρά (Τόπος) έως τον πρόσφατο αριστογραφημένο τους Χαλεπά (Πατάκη) - ο Θανάσης Πέτρου έχει μεταφράσει και μια σειρά από εξαιρετικά graphic novels, όπως το Ρεμπέτικο, που κυκλοφόρησαν από τις εκδόσεις της Ελευθεροτυπίας. Αίσθηση είχε προκαλέσει επίσης ο Ερωτόκριτος των Γιώργου Γούση, Δημοσθένη Παπαμάρκου και Γιάννη Ράγκου από τον εκδοτικό οίκο Polaris που ειδικεύεται στα κόμικς, με τον Δημοσθένη Παπαμάρκου να έχει κυκλοφορήσει πρόσφατα και τα Γυνιά Οστά σε συνεργασία με τον Kapellos Cob. Αξιοσημείωτο είναι και το Γραφ των Τάσου Ζαφειριάδη, Γιάννη Παλαβού και Θανάση Πέτρου (Ίκαρος), ενώ αξεπέραστη είναι η ματιά του Souour στο εξαιρετικό εικονογραφημένο Αίβαλ του Ηλία Βενέζη (Κέδρος). Και επειδή η λίστα είναι μεγάλη, να συμπλη-

ρώσουμε απλώς πως ελάχιστα graphic novels έχουν καταθέσει τόσο εμβριθή φιλοσοφική αλλά και γοητευτικά λοξή ματιά όσο το φαντασιο-υπαρξιακό A=A, ένα αριστογραφημένο εικονοστόρημα του Δημήτρη Αναστασίου που ανεβάζει πολύ ψηλά τον πήχη όσον αφορά το είδος και κυκλοφορεί από τον εκδοτικό οίκο Καλειδοσκόπιο. Πολύ σημαντική είναι επίσης η συμβολή των graphic novels στην αναθεώρηση της βιογραφίας ως είδους, καθώς καταφέρνουν να καθιστούν ακόμα πιο παραστατική τη μυητοιστορία του εκάστοτε προσώπου, προσθέτοντας ειδικές, παραστατικές πινελιές. Ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα είναι ο Πρώτος Άνθρωπος, μια εικονογραφημένη βιογραφία του Αλμπερ Καμί από τον Ζακ Φερναντές (Πατάκη), ο οποίος συλλαμβάνει αλλιώς τη σχέση βίου και προσώπου, ή η πρόσφατη ελληνική έκδοση για τη ζωή του Ελευθερίου Βενιζέλου από τη Μάρω Βασιλειάδου (Διόπτρα). Αντιπροσωπευτικό δείγμα της αναβίπτισης των ιστορικών προσωπικοτήτων μέσα από την εικονογραφημένη βιογραφία είναι και η περίπτωση της Κόκκινης Ρόζας της Κέιτ Έβανς, που μόλις κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Πατάκη σε μετάφραση Σώτης Τριανταφύλλου. Μια επαναστατημένη Ρόζα με φλόγες στα μαλλιά, σαν θείο φωτοστέφανο, στο εξώφυλλο, μια αισθαντική γυναίκα με επαναστατικές βλέψεις και μια ζωή εξίσου έντονα προσανατολισμένη στον έρωτα, στις σελίδες του βιβλίου. Αυτό είναι το προφίλ που στήνει με φροντίδα και τρυφερότητα η Καναδή καλλιτέχνης και ακτιβίστρια Κέιτ Έβανς, η οποία αναλαμβάνει να μεταφέρει τη ζωή της Ρόζας Λούξεμπουργκ σε εικόνες. Ξεκινώντας από την ατίθαση Εβραία που γεννήθηκε στο ρωσοκρατούμενο πολωνικό Ζάμοσι και έμαθε από νωρίς να μετατρέπει τα μειονεκτήματα

ΚΕΙΤ ΕΒΑΝΣ Κόκκινη Ρόζα Μτφρ.: Σώτης Τριανταφύλλου Εκδόσεις Πατάκη Σελ.: 234

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΙΝΑ ΜΑΝΔΗΛΑΡΑ

GRAPHIC NOVEL

του βίου σε ορμή και δημιουργία, η Έβανς απεικονίζει με τρόπο παραστατικό τα κεντρικά γνωρίσματα μιας γυναίκας που ήξερε να ξεπερνά όλα τα εμπόδια. Το ασθενικό πόδι, η μικροσκοπική διάπλωση και η σχετικά άκομψη εμφάνιση της μικρής Ρόζας τη βοήθησαν να αποποιηθεί από νωρίς μια γυναικεία ταυτότητα που την ήθελε αποκλεισμένη από τον δημόσιο χώρο και φυλακισμένη στο σπίτι. Πολύ σύντομα η φωνή της αυτονομήθηκε, καθώς η εβραϊκή της οικογένεια της έδωσε πρόσβαση στη μόρφωση, ενώ η ίδια φρόντιζε να απαρνηθεί τα γυναικεία της όπλα, π.χ. τα όμορφα μαλλιά της, κόβοντάς τα σε νεαρή ηλικία αγορίστικα, πετώντας μακριά τους κορσέδες και δηλώνοντας, για μία ακόμα φορά, την απόφασή της να κινηθεί έξω και πέρα από τις κοινωνικές νόρμες. Για να σπουδάσει μετέβη στην Ελβετία, το μόνο μέρος που επέτρεπε στις γυναίκες να αποκτήσουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Διεκδικούσε με πάθος μέχρι τέλους την ανάγκη της να λειτουργεί μόνη και ανεξάρτητη, ακόμα και όταν υποχρεώθηκε να κάνει έναν τυπικό γάμο με τον Γκούσταβ Λίμπεκ για να αποκτήσει γερμανική υπηκοότητα και να εγκατασταθεί στο Βερολίνο, ώστε να εργαστεί στο Γερμανικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα (SPD).

Αντιτάχθηκε από νωρίς στις εθνικιστικές ιδέες και στις αποσχιστικές τάσεις που επικρατούσαν τότε στην Ευρώπη, αμφισβητώντας ακόμα και τους Πολωνούς ή Ρώσους σοσιαλιστές που προασίζονταν την πολωνική ανεξαρτησία. Ως υπέρμαχος του διεθνισμού, η Λούξεμπουργκ εκ των πραγμάτων δεν μπορούσε να ασπαστεί τις λενινιστικές ιδέες περί εθνικής αυτοδιάθεσης ή τις κομματικές νόρμες. Ίδρυσε μάλιστα μαζί με τον εραστή της Λέο Γιόγκιχες –το σεξ διαδραματίζει κεντρικό

ρόλο στην εικονογραφημένη βιογραφία της Έβανς, όσο παράδοξη και αν φαίνεται σε κάποιους η παραστατική απεικόνισή του– το Πολωνικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, επιμένοντας στην ανάγκη για ριζική αναδιάρθρωση και όχι εύκολες ρεφορμιστικές λύσεις. Δεν είδε ποτέ με καλό μάτι τις απόλυτες ιδέες του Λένιν και την ανάγκη του για προσκόλληση σε ένα κόμμα και στις ντιρεκτίβες του: για εκείνη, άλλωστε, τα μέσα παραγωγής για τα οποία μιλούσε ο Μαρξ δεν προέρχονταν από μια μονοσήμαντη ανάγνωση της άμεσης επίδρασης που ασκούν οι δυνάμεις παραγωγής αλλά ήταν αντιπροσωπευτικά του τρόπου που οι άνθρωποι δρούσαν, έφτιαχναν κοινωνίες και κοινότητες και εργαζόνταν. Η επαναστατική τάση της Ρόζας, όπως πολύ σωστά φαίνεται να την αντιλαμβάνεται η Έβανς, πήγαζε από αυτήν ακριβώς τη δύναμη των ανθρώπινων σχέσεων, την ελευθερία των ιδεών και την αυτοδιάθεση του σώματος.

Ως εκ τούτου, τα πουλιά που φαίνεται να παρατηρεί διαρκώς η Ρόζα Λούξεμπουργκ στα εικονογραφημένα ενστανανέ της βιογραφίας, τόσο από το ανοιχτό παράθυρο του σπιτιού της όσο και από το κελί της φυλακής, της δείχνουν τον δρόμο πριν από τους νόμους του κόμματος: «Ήμασταν σαν μια οικογένεια σπουργιτιών, η μαμά δεν έτρωγε καλά, δεν φρόντιζε τον εαυτό της, μας τάζει όπως η μάνα τα πουλάκια. Ήταν σαν απαρβαίστος νόμος της φύσης. Η μητέρα υπήρχε για να μας τάζει. Κυρίως για να φροντίζει τον αρχηγό της οικογένειας» στοχάζεται μια κρίσιμη στιγμή αυτοσυνειδησίας, την οποία διαδέχονται οι αγώνες της για διεκδίκηση του δικαιώματος ψήφου για τις γυναίκες. Λίγο αργότερα, θα διαφωνήσει κάθετα με τις ρεφορμιστικές ιδέες του Έντουαρντ Μπερνστάιν, ο οποίος επέμενε στον κοινοβουλευτικό δρόμο των σταδιακών μεταρρυθμίσεων, ενώ η Λούξεμπουργκ πρέσβευε μέχρι τέλους την αναγκαιότητα των ριζικών, επαναστατικών αλλαγών, αντιλαμβάνόμενη ότι η εύθραυστη γερμανική κοινωνία δεν αλλάζει με ρεφορμιστικές λύσεις.

Ακόμα και ο επιστημονικός της τρόπος, όμως, καθώς γνώριζε άψογα τις θετικές επιστήμες, είχε κάτι από την ποίηση του Μαρξ. «Η κοινότητα ήταν ένα σύνολο κατακερματισμένο» έλεγε, αφού οι ανάγκες δεν καλύπτονταν και ο κοινωνικός πλούτος δεν είχε καταφέρει ποτέ να κατανεμηθεί σύμφωνα με τις ανάγκες, κάτι που έκανε «κάθε άτομο να επιπλέει σαν σωματίδιο σκόνης στον αέρα, πασχίζοντας να τα βγάλει πέρα». Οι θεωρίες της ειδικά όσον αφορά τη χρηματοπιστωτική αγορά και τους πολέμους, όπως τις αποκαλύπτει η Έβανς, έχουν επαληθευθεί πολλαπλά μέχρι σήμερα, αν και η ίδια στη βιογραφία αυτοσυστήνεται ως ένα ανεξάρτητο και εύθραυστο κορίτσι που λάτρευε τα ζώα, συνομιλούσε με τα πουλιά και δεν έπαυε να εφιστά την προσοχή στις μικρές, απτές λεπτομέρειες των πραγμάτων, αναφωνώντας: «Προσέξτε πόσο βαρύ είναι το άρωμα της ανθισμένης φλαμουριάς, προσέξτε τη λάμψη και τη δόξα της μέρας... μια μέρα που δεν θα ξαναρθεί ποτέ. Μια μέρα δώρο, σαν τριαντάφυλλο που περιμένει να το μαζέψεις και να το μυρίσεις». Σαν να προφήτευε τον θάνατό της που δεν της επέτρεψε να ανθήσει όπως ακριβώς θα ήθελε. Τη νύχτα της 15ης Ιανουαρίου του 1919 το χτυπημένο σώμα της 48χρονης Ρόζας Λούξεμπουργκ θα ριχνόταν από ψηλά, από τη γέφυρα του Λιχτενστάιν, στα παγωμένα νερά του ποταμού: μία από τις πιο αποτρόπαιες πολιτικές δολοφονίες και η απώλεια μιας πραγματικής επαναστάτριας.